

duin

- ★ **Recreatie en plantengroei**
- ★ **Duinen bij Den Helder**
- ★ **de Breesaap**

Roep om vossenafschot in duinen wordt steeds luider

door DICK MELMAN

Sinds zijn terugkomst in het Nederlandse duingebied mag de vos zich op een levendige belangstelling verheugen. De stemming is echter zeer gemengd. Vele vergaderingen, ingezonden brieven in kranten en akties van natuurbeschermingsorganisaties hebben dit dier tot onderwerp gehad. Ook 'Duin' heeft zijn steentje aan de publiciteit bijgedragen. In nummer 2 van deze jaargang werd veel aandacht aan de vos geschonken. De gebeurtenissen die zich sindsdien hebben voorgedaan, maken hernieuwde aandacht noodzakelijk.

BRIEVEN

Aanleiding tot dit artikel is de houding die de gemeenten Bleomendaal en Noordwijkerhout hebben aangenomen in deze problematiek. In Bleomendaal is de vos sinds de zomer van dit jaar vogelvrij verklaard en heeft de gemeente aan de duinbeheerders verzocht de vossenstand te reguleren. Noordwijkerhout heeft ook een deregelijke aktie ondernomen. Zij heeft de beheerder van de Luchterduinen (Gemeentewaterleidingen van Amsterdam) en aan de Amsterdamse gemeenteraad het verzoek gedaan om de vossenstand drastisch terug te brengen en wel op de kortst mogelijke termijn. De gemeenten zijn tot deze houding gebracht door klachten van particulieren over het gedrag van de vos. Deze klachten zijn overigens niet alleen aan de gemeenten gericht. Ook in de plaatselijke pers zijn regelmatige ingezonden stukken verschenen van dezelfde lieden bij wie de vos in een slecht blaadje staat. In vele toonaarden wordt de jachtmethode van de vos in een kwaad daglicht gesteld; met name de roef van pluimvee wordt breed uitgemeten.

GELEGENHEIDSARGUMENT

Het valt bij deze tegenstanders van de vos op dat men zich vaak van een gelegenheidsargumentatie bedient. Zo staat de bescherming van de (wilde) vogelstand hoog in het vaandel. Deze zorg lijkt eerder te fungeren als troef tegen de vos dan dat van echte bekommernis om de vogelstand sprake is. Immers er zijn nogal wat andere factoren aan te wijzen die de

vogelstand bedreigen, zoals overmatige recreatie, maar daarover laten ze zich zelden uit. Ook is er soms sprake van sterk selektieve waarneming. Zo wordt aan de vos zelfs een decimering van de vogelstand toegeschreven in de duinen bij Santpoort, terwijl uit de inventarisaties van de Vogelwerkgroep Haarlem geen verdere achteruitgang van de vogelstand blijkt.

Tegenover de bestrijders van de vos is er ook een groep vurige pleitbezorgers, die zich veel moeite getroost om de vos voor het duinlandschap te behouden. De Stichting Duinbehoud rekent zich ook tot deze groep. Zij heeft omlangs een brief opgesteld, gericht aan de Gemeentewaterleidingen van Amsterdam en aan de gemeenteraad van Am-

sterdam, waarin ze haar bezorgdheid uit over de haars inziens ongefundeerde meningen over de vos.

Het uitgangspunt van de Stichting Duinbehoud is dat de duinen worden beschouwd als natuurterrein en dat het principiële onaanvaardbaar is om natuurbeheer te blokkeren zodra een enkel aspect van het natuurgebied overlast veroorzaakt in het aangrenzende cultuurgebied. In de brief geeft ze aan op welke punten de argumentatie van de gewraakte gemeenten tekort schiet. Hieronder volgt een uitgebreid overzicht van de inhoud.

IN DE DUINEN ZELF

Er wordt gesproken over een bedreiging van de fauna, in het bijzonder de bodembroeders en reeën. Dat de achteruitgang van de bodembroeders in verband staat met de vossenstand is echter nog nergens aangetoond. Wel zijn er allang sterke aanwijzingen dat de achteruitgang samenhangt met de toename van de recreatie. Zie ook de studie van Van der Zande e.a. bij de

Vrouwstjesvos met jongen bij hun hol

vakgroep Milieubiologie van de R.U. Leiden.

Uit inventarisaties en waarnemingen van de Vogelwerkgroep Haarlem blijkt geen verdere achteruitgang van de bodembroeders, behalve bij de Meeuwen. Van sommige bodembroeders, bijvoorbeeld de Nachtegaal, is de stand hoger dan ooit. De reeënstand in de Amsterdamse Waterleidingduinen is, ondanks vossen, al jaren hoog. Dat blijkt uit tellingen die de plaatselijke jagersvereniging met medewerking van Faunabeheer elk jaar organiseert. Men acht het zelfs nodig reeën af te schieten omdat de huidige stand te hoog is in verband met het beschikbare voedsel in de winter en de mogelijke overlast in aangrenzende land- en tuinbouwgebieden.

Vossen zijn veelzijdige roofdieren, niet gespecialiseerd op één prooi-soort. Juist doordat zij zich richten op prooi-soorten die in hoge dichtheden voorkomen hebben zij een stabiliserende en diversiteitsverhogende invloed op het oecosysteem.

HUISDIEREN

Van particulieren komen veel klachten over overlast van vossen buiten het duingebied. Mensen hebben schade geleden aan pluimvee en konijnen. Dat betreft geen bedrijfsschade, maar kan toch heel ergerlijk zijn. De overlast die particulieren ondervinden zou voorkomen kunnen worden door de huisdieren in stevige hokken te huisvesten zoals men op de Veluwe altijd al doet. Andere mogelijkheden zijn het verschaffen van een goede, hooggelegen slaapgelegenheid (kippen op stok) of het houden van een hond. Wonen in de buurt van de duinen heeft naast de vele voordelen ook enkele nadelen.

AFSCHOT

Overigens is het onbekend of de vossen die in de bebouwde kom fourageren wel in de duinen wonen. Met afschieten van duinvossen zou men de plank wel kunnen mislaan.

Volgens de gemeente Noordwijkerhout zijn er 49 gevallen gemeld van illegaal doden van vossen. Op een vraag van mevrouw Hulspas (raadslid voor D'66) in de gemeenteraad, bleek dat met deze melding niets is

gedaan. Er is door B & W geen onderzoek ingesteld. Dat particulieren strafbaar zijn, als ze zonder vergunning vossen jagen, is bij de gemeente kennelijk niet opgekomen. De melding is zelfs niet doorgegeven aan de milieucoördinator van de Rijks-politie district 's-Gravenhage.

In de motie van de gemeente Bloemendaal wordt de beheerders van de duinterreinen gevraagd de vossenstand te reguleren. Dat is overbodig. Hun stand wordt gereguleerd door het beschikbare voedsel en territoriaal gedrag. Het is jammer dat de briefschrijvers tot conclusies zijn gekomen zonder zich te laten informeren door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

HONDSOLHEID

Het komt de Stichting overdreven voor om hier het gevaar van hondsolheid op te voeren. Hondsolheid komt in Nederland niet voor. In Duitsland wordt de laatste jaren een afname geconstateerd. Wat bestrijdingsmethoden betreft streeft men tegenwoordig naar orale vaccinatie van de vossen. Dit wordt in Frankrijk met succes toegepast. Behandeling van geïnfecteerde mensen is tegenwoordig geen probleem meer, de risicovolle en pijnlijke lumbaalpuncties zijn verleden tijd.

BELEVENIS

Tenslotte wil de Stichting naar voren brengen dat veel mensen plezier beleven aan de terugkeer van de vos in de duinen. Een ontmoeting met een vos is een belevenis. Vossen horen bij het oecosysteem van de duinen, ze zijn er eeuwen geleden door de mens uitgeroeid, nu weer terugkeert en van harte welkom.

VERGADERING

Sinds deze brief hebben zich nog verdere ontwikkelingen voorgedaan die voor de vos bepaald niet florissant zijn. Zo is op 29 november jl. door de Hoofdingenieur-Direkteur van de Landinrichting van Noord-Holland in Noord-Holland (ministerie van Landbouw) een besloten vergadering bijeengeroepen over de vossenproblematiek. Deelnemende instanties waren

- vertegenwoordigers van de gemeenteraden uit de duinstreek (van Noordwijk tot Velsen),
- enkele duinbeheerders,
- diverse 'getroffen' particulieren,
- vertegenwoordigers van de Directie Faunabeheer en de Landinrichting.

De sfeer op deze vergadering was bepaald niet vosvriendelijk. Van de tientallen aanwezigen waren er slechts enkelen die kritisch stonden tegenover regulatie van het vossenbestand door middel van jacht. Ze werden overrompeld door voorstanders van de jacht. Met name de aanwezigheid van gedupeerden drukte een (te) zwaar stempel op de sfeer. Het standpunt tegen jacht op de vos in de duinen wordt dan al gauw bestempeld als een hobby die wat al te buitensporig is. Bovendien maken jachttegenstanders gauw de indruk de schade teveel te bagatelliseren. Al met al moet gevreesd worden dat deze vergadering bepaald niet zal bijdragen tot een vosvriendelijke oplossing. Betreurenswaardig is overigens dat de Stichting Duinbehoud, die toch zeker als een belanghebbende gezien kan worden, voor deze vergadering niet is uitgenodigd.

HYACINTHEN EN GEELZIEK

Een ander zeer recent bericht dat aandacht behoeft is de melding van potentiële schade door vossen in bollenfelden. Het lopen van vossen door hyacintenvelden (in blad) zou de verspreiding van geelziekte, een onder bepaalde omstandigheden zeer besmettelijke bacterieziekte, sterk kunnen bevorderen. Nu zijn er door kwekers aan de duinrand op enkele plaatsen vossensporen gesignaleerd. Het verzoek van de kwekers om alle vossen in de duinen af te schieten, is echter

lees verder op blz. 28

om het water doortocht te geven. Niet alle Breesaaper duinen zijn zo verstaanloos als bij Wijk aan Zee, in het zuiden zijn ze minder hoog en goed bekorst". En van Eeden (1868) komend vanuit de Heerenduinen beschrijft de Breesaap als: "Een uitgestrekte, vruchtbare duinvlakte, waar welige graan- en bouwlanden het oog verrassen". Hij maakt geen opmerking over het storend karakter van de landbouw. Kennelijk is de bedrijfsvoering zo extensief geweest dat naast de bebouwde akkers de oorspronkelijke flora zich kon handhaven. Doing oppert dat er door de landbouw zelfs sprake geweest kan zijn van enige verrijking van de plantengroei.

In 1865 is een begin gemaakt met de aanleg van het Noordzeekanaal. Als tracé werd gekozen voor het smalste deel van de duinen en dat was uitgerekend ter hoogte van de Breesaap. Bij van Eeden vinden we nog geen woorden over de aantasting van de Breesaap door de aanleg van het Noordzeekanaal. Wel schrijft hij dat de bossen van Velsen er door getroffen worden: "Het liefdelijke, zwijgende rijk der planten moet plaats maken voor dat van de woelende en

tierende mensch". Vuyck schrijft in 1898 echter dat een deel van de vallei door de aanleg van het Noordzeekanaal vernietigd is en dat een deel verdroogd is. Tot 1900 worden nog fragmenten gevonden van de vochtige duinvalleivegetatie. Daarna is het afgelopen. En het blijft niet alleen bij het kanaal. In 1913 wordt er een begin gemaakt met het Hoogovenbedrijf. Op de kaart van 1923 blijkt dat het bedrijf reeds een behoorlijke omvang heeft gekregen. Iets dergelijks geldt overigens ook voor IJmuiden. Op de kaart van 1850 ontbreekt van IJmuiden nog elk spoor. Het ontstaan van deze plaats begint met de aanleg van het Noordzeekanaal. Een sterke uitbreiding vindt plaats in de twintigste eeuw. En dan zijn we aangeland bij de situatie zoals we deze nu kennen: van de oorspronkelijke vegetatie zijn nog slechts enkele bosfragmenten over gebleven en tussen de fabrieksterreinen is nog typische droge duinvegetatie te vinden.

Toch is deze plaats nog steeds een redelijk druk bezochte trekpleister voor natuurliefhebbers. Het zijn echter niet de planten waar naar zij zoeken, maar zij

trekken vooral op de pier aan. Vanaf die arm, die ruim 2 kilometer de zee insteekt, laten de trekvogels zich uitstekend waarnemen. Wel leuk meegenomen natuurlijk zo'n nieuw uitkijkpunt die z'n ontstaan dankt aan de huidige technologie, maar deze troost is wat schraal als we bedenken wat er ooit geweest is.

LITERATUUR

- DOING-HUIS in 't VELD, C.J. en H. DOING, 1965. Het landschap van de Breesaap vóór het graven van het Noordzeekanaal. Land en Water 9(2):81-83, 1965.
- DOING, H., 1955. Historische gegevens over het Duinlandschap. Doctoraal scriptie.
- EEDEN, F.W. van, 1886 (herdruk 1974). Onkruid. Botanische wandelingen, Kennemerland. Haarlem.
- JELLES, J.G.G., 1968. Geschiedenis van beheer en gebruik van het Noordhollands Duinreservaat. I.T.B. O.N. med. 87. Arnhem.
- STRILJOS, J.P., 1980. De Griel, een duinvogel die verdwijnen moet. Het Vogeljaar, jrg. 28(2)1980.
- VUYCK, L., 1898. De plantengroei der duinen. Dissertatie Leiden.

Zaterdag 22 januari 1983:

Lezingendag Zuid Kennemerland

Op zaterdag 22 januari organiseert de Werkgroep Duinbehoud Zuid-Kennemerland, een regionale werkgroep van de Stichting Duinbehoud, een lezingendag over een drietal actuele onderwerpen betreffende het beheer van het duingebied.

Deze dag vindt plaats in het bezoekerscentrum van het Nationale Park De Kennemerduinen te Overveen (ingang Koevlak). Het programma luidt als volgt:

- 10.15 u Opening en inleiding door Henk Wijkhuizen, lid van de Werkgroep Duinbehoud Zuid-Kennemerland.
- 11.15 u Natuurbeheer in het duingebied, door Fred van der Vegte, bioloog, werkzaam bij de afdeling Terreinen en Onderzoek van het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noord-Holland.
- 12.00 u Pauze
- 12.30 u Waterwinning en duinbehoud, door Ton Roeloffzen, bestuurslid van de Stichting Duinbehoud.
- 13.15 u Ekologie van de vos in het duingebied, door Jaap Mulder, bioloog, die sinds 1979 in het Noordhollands Duinreservaat onderzoek verricht aan de vos.
- 14.15 u Forumdiskussie onder leiding van Henk Heidweiller.
- 15.00 u Sluiting.

Belangstellenden kunnen zich na 5 januari (gezien het geringe aantal plaatsen) tussen 19.00 u en 20.00 u telefonisch opgeven op nummer 023 - 376105.

(vervolg van blz. 10)

der in Mijndel en op de Hoge Veluwe. R.I.N.

Werkgroep Recreatie Waddenzee Vereniging, 1977. Eilanden onder de voet. Harlingen.

Wijkhuizen, H., (1978). Recreatie in de Kennemerduinen.

(vervolg van blz. 23)

wel zeer voorbarig en getuigt van weinig begrip voor de natuur. Wel moet bedacht worden dat het hier wel om beroepschade gaat. Het is echter zeer wel denkbaar dat met gerichte kleinschaliger maatregelen ook goede resultaten behaald kunnen worden. Ook loslopende katten en honden veroorzaken deze besmetting. Een roep om afschot van deze dieren wordt zelden van iemand vernomen.